L. W. 80.461/903.

We Lwowie dnia 9. września 1903.

Alleg. 241

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie akcyi pomocniczej z powodu klęsk elementarnych w r. 1903.

Wysoki Sejmie!

Galicyę nawiedzaną prawie corocznie powodziami, bo w r. 1900 wylewem Dniestru i dopływów, a w latach 1899 i 1902 wylewem Wisły, dotknęła w roku bieżącym potrójna klęska elementarna: najpierw niebywały wylew górnej Wisły i dopływów w zachodniej części kraju, następnie gradobicia w wielu powiatach wschodnich i zachodnich, a wreszcie długotrwałe ulewne deszcze, które w całym kraju zniszczyły pierwszy zbiór siana i koniczyn, a z wyjątkiem Podola i dorzecza Styru wszędzie uszkodziły w wysokim stopniu zboża i rośliny okopowe.

Wskutek ulewnych deszczów wystąpiły z brzegów 10. i 11. lipca r. b. górskie dopływy Wisły, a zasilane rumowiskiem i kamieniami z dzikich potoków i ze stoków górskich ogołoconych z lasów podniosły wodę na Wiśle dnia 12. lipca r. b. do takiej wysokości, że przewyższyła ona stan wody z r. 1884, a była niższą od wody pamiętnej z r. 1813 w Krakowie (powyżej Wawelu i na Rybakach) tylko o 86 względnie 91 centymetrów. Podczas gdy bowiem w r. 1884 wynosił najwyższy stan wody na Sole 2.80 m. (pod Oświęcimiem), na Skawie 3,50 m (pod Zatorem) a na Wiśle 3,90 m (pod Krakowem), to tegoroczny stan wody dosięgnął na Sole 3,20 m, na Skawie 3,98 m, na Wiśle 4,52 m, — był więc na tych rzekach wyższy od stanu z r. 1884 o 0,40 m, 0,48 m, względnie 0,62 m, która to różnica wysokości wody przy płaskiej powierzchni doliny Wisły wywołała daleko większą inundacyą, aniżeli w r. 1884.

Na pierwszą wiadomość o klęsce JE. p. Namiestnik wyjechał do okolic zatopionych wylewem i osobiście kierował akcyą ratunkową, Wydział krajowy polecił zaś swoim inżynierom zajętym przy robotach melioracyjnych w zachodniej części kraju współdziałać z inżynierami rządowymi przy obronie wałów i wydelegował dyrektora kraj. biura melioracyjnego dla skonstatowania terenu inundacyjnego.

Jak zawsze, pierwszej pomocy ludności dotkniętej klęską udzielił Najjaśniejszy Pan, przeznaczając najmiłościwiej z własnej szkatuły hojny dar 25.000 koron, następnie przyszedł z pomocą c. k. Rząd z państwowych funduszów zapomogowych, w mieście Krakowie zawiązał się komitet ratunkowy pod przewodnictwem JE. p. Dra Michała Bobrzyńskiego, który w drodze składek zebrał pokaźną kwotę dla powodzian, a wreszcie z inicyatywy głównego zarządu towarzystwa Kółek rolniczych zawiązał się komitet ratunkowy dla całego kraju.

Celem zebrania w miarę możności dokładnych dat o rozmiarach klęski powodziowej rozesłał Wydział krajowy 24. lipca rb. do l. 65.910 okólnik do Wydziałów 15 powiatów zachodnich z wezwaniem do przedłożenia wykazów szkód powodziowych według kwestyonarza udzielonego okólnikiem z d. 4. lipca 1884 l. 33.561, następnie zaś zawezwał wszystkie Wydziały powiatowe do podania wysokości szkód wyrządzonych przez gradobicia i ulewne deszcze.

Przedłożone przez Wydziały powiatowe wykazy szkód przedstawiają przerażający obraz klęski.

Aleg. 1. Jak z załączonego ·/. zestawienia okazuje się, katastrofa powodziowa dotknęła 15 powiatów w dorzeczu Wisły od granicy Szlązka aż po Dunajec, tudzież powiat Rudecki w dorzeczu Dniestru, niszcząc (w dorzeczu Wisły) plony i dobytek w 824 gminach i 308 obszarach dworskich.

Powódź zatopiła 124.810 morgów najurodzajniejszych gruntów aluwialnych, zburzyła lub uszkodziła 7.735 domów mieszkalnych i budynków gospodarskich, zerwała i zaszutrowała 3.548 morgów gruntów nadbrzeżnych, zniszczyła ochronne budowle wodne, szluzy i jazy i pozrywała mosty i przepusty na komunikacyach publicznych.

Szkody wyrządzone w tych 16 powiatach politycznych obliczają Wydziały powiatowe, jak następuje:

a) szkody w zburzonych i uszkodzonych domach . . .	877.784 K.
b) szkody w zerwanych i zasypanych żwirem gruntach . .	953.501 „
c) szkody w zniszczonych budowlach wodnych ochronnych (konkurencyjnych i prywatnych)	462.300 „
d) szkody w komunikacyach powiatowych i gminnych . .	1,134.188 „
e) szkody w zniszczonych plonach	12,620.296 „
razem . .	16,048.069 K.

Dalej wykazał Magistrat miasta Krakowa szkody wyrządzone przez wylew Wisły w 7 realnościach i 5 zakładach miejskich, w 534 domach prywatnych, w 5 fabrykach, 40 większych zakładach przemysłowych i handlowych, u 775 partyj prywatnych, tudzież w brukach, drogach, mostach, ubezpieczeniach brzegów i kanałach miejskich na . .	3,850.000 K.
Techniczne zaś organa krajowe obliczyły szkody:	
w drogach krajowych na	38.137 „
w kolei Trzebinia-Skawce na	50.000 „
wreszcie przy trzech przedsiębiorstwach melioracyjnych, obwałowaniu lewego brzegu Wisły w pow. Krakowskim, obwałowaniu prawego brzegu Wisły od Podgórza do Niepołomic i w regulacyi Kisieliny, w której perymetrze stary wał nadwiślański i lewy wał Dunajca został przerwany, a wały Kisieliny dla spuszczenia wody musiały być przekopane, na .	111.100 „
tak iż wykazana suma szkód powodziowych wynosi	**20,097.306 K.**

W powyższem zestawieniu nie są objęte szkody wyrządzone przez powódź w państwowych budowlach wodnych, w rządowych drogach i kolejach, gdyż dotychczas nie udzieliło nam wykazów szkód ani c. k. Namiestnictwo, ani c. k. Dyrekcya kolei państwowych w Krakowie. Nie są tu też objęte szkody wyrządzone przez wylew Wisły i dopływów w gospodarstwach stawowych w powiatach Bialskim i Wadowickim, gdzie wielka woda płynęła ponad groblami stawowemi i uniosła wielkie ilości ryb, co dopiero po spuszczeniu stawów w jesieni może być skonstatowane, wreszcie szkody na Powiślu poniżej ujścia Dunajca w powiatach Dąbrowskim, Mieleckim i Tarnobrzeskim, gdzie stare wały nadwiślańskie obroniono przed zerwaniem, jak w powiecie Dąbrowskim, lub gdzie zrekonstruowane wały utrzymały się (pow. Mielec i Tarnobrzeg), gdzie jednak z powodu długotrwałego wysokiego stanu wody na Wiśle grunta o przepuszczalnem podglebiu piaskowem wskutek infiltracyi podmokły, a po części wodą deszczową zostały zatopione, tak iż w każdym z tych trzech powiatów szkoda dochodzi do pół miliona koron.

Jakkolwiek mniejsze, ale równie dotkliwe szkody, zwłaszcza w powiatach wschodnich, wyrządziło w roku bieżącym gradobicie. Szkody te według przybliżonych obliczeń Wydziałów powiatowych wynoszą:

1.	w pow.	Bialskim (w 8 gminach)	500.540 K.
2.	„	Cieszanowskim (w 6 gminach)	100.000 „
3.	„	Jasielskim	100.000 „
4.	„	Kolbuszowskim (w 12 gminach)	221.659 „
5.	„	Pilznieńskim (w 8 gminach)	210.000 „
6.	„	Podhajeckim	1,786.092 „
7.	„	Sokalskim (w 8 gminach)	136.227 „
8.	„	Stryjskim (w 9 gminach)	370.000 „
9.	„	Tarnopolskim (41 gminach)	3,000.000 „
10.	„	Tłumackim (w 9 gminach)	100.000 „
11.	„	Zbarazkim	1,200.000 „
12.	„	Żółkiewskim	250.000 „
13.	„	Żydaczowskim	583.558 „
		razem	**8,558.076 K.**

Nadto nawiedzone zostały klęską gradową następujące powiaty w liczbie 19, w których nie obliczono wysokości szkody albo też cyfrę szkód podano niżej 100.000 K.:

14) Bohorodczany (6 gmin); 15) Brody; 16) Brzeżany (21 gmin); 17) Dąbrowa (3 gminy); 18) Gorlice (1 gmina); 19) Kałusz (10 gmin); 20) Kołomyja (50 gmin ze sumą szkód 50.000 K.); 21) Kraków (60.000 K.); 22) Myślenice (8 gmin ze sumą szkód 53.500 K.); 23) Nowy Targ (60.000 K.); 24) Przemyślany (9 gmin ze sumą szkód 60.000 K.); 25) Rawa (24 gmin); 26) Ropczyce (18.000 K.); 27) Stary Sambor (2 gminy); 28) Tarnów (59.600 K.); 29) Trembowla (12 gmin); 30) Wieliczka (10 gmin ze sumą szkód 16.500 K.); 31) Zaleszczyki 41 gmin); 32) Złoczów (25 gmin).

Szkody w wymienionych dopiero co powiatach dodane do poprzednich podnoszą cyfrę szkód gradowych w całym kraju z pewnością znacznie ponad 9 milionów koron.

Klęski te, które dotknęły prawie połowę wszystkich powiatów, tem cięższe dla kraju rolniczego, ile że z powodu długotrwałych ulewnych deszczów pierwszy zbiór siana i koniczyny zupełnie został stracony, a z wyjątkiem Podola, tudzież dorzecza Styru i Bugu, gdzie suma rocznych opadów atmosferycznych bywa najmniejsza, zbiór plonów wedle zgodnych sprawozdań Wydziałów powiatowych okazuje stratę w okręgu c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego około 30%, w okręgu zaś c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego przeciętnie 50% w czterech głównych gatunkach zboża (pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa), a 75% w kartoflach.

Zestawiwszy wykazaną poprzednio sumę szkód powodziowych	20,097.306 K.
z sumą szkód wskutek gradobicia, wynoszą już co najmniej . .	9,000.000 „
otrzymujemy	29,097.306 K.

do których należy dla ocenienia całości klęsk elementarnych i wynikłego z nich położenia rolnictwa krajowego dodać ubytek powszechny niemal plonów w zbożu i kartoflach wykazany przez wydziały powiatowe w powyższych cyfrach procentowych.

Wydział krajowy nie chcąc obliczeniami, któreby mógł spotkać zarzut pewnej dowolności lub przesady, osłabiać wrażenia rozmiarów klęski, jakkolwiek procenty ubytku w plonach, podane przez Wydziały powiatowe, nie dają mu powodu do powątpiewania, wstrzymuje się tutaj od cyfrowego obliczenia na podstawie owych procentów ubytku czy to w porównaniu z rokiem 1902 czy też z przeciętną z ostatnich lat 10-ciu lub 20-tu.

Nie może jednak Wydział krajowy zataić, że obliczenia takie prowadzą do ocenienia ubytku trafiającego rolnictwo krajowe w roku bieżącym na olbrzymią cyfrę 100 do 120 milionów koron. Dodać należy, że ubytek taki, obok blisko 30 milionowych szkód powodziowych i gradowych trafia rolnictwo zostające pod brzemieniem ekonomicznego przesilenia agrarnego i nadmiernego zadłużenia a nie mogące dla braku środków postępować raźniej na drodze melioracyi i podniesienia przychodów.

Mimo tego ogromu klęsk, Wydział krajowy wyczerpawszy kredyt uchwalony przez Wysoki Sejm na zapomogi dla ludności dotkniętej zeszłoroczną powodzią, mógł tylko z nieznaczną przyjść pomocą powiatom dotkniętym, asygnując z funduszu dyspozycyjnego doraźne zasiłki po 1.000 K. dla powiatów Bialskiego, Chrzanowskiego, Wadowickiego, Krakowskiego i Wielickiego (Podgórskiego), a po 500 K. dla powiatów Bocheńskiego i Brzeskiego, razem 6.000 K.; — udzielił 12 powiatom zapomogi 28.000 K. na naprawę zniszczonych wy-

lewem dróg powiatowych i gminnych (4.000 K. dla pow. Żywieckiego po 3.000 K. dla pow. Krakowskiego i Wielickiego, a po 2.000 K. dla powiatów Bialskiego, Bocheńskiego, Brzeskiego, Chrzanowskiego, Limanowskiego, Myślenickiego, Nowosądeckiego, Nowotarskiego i Wadowickiego); — przyznał na naprawę wałów nadwiślańskich (od Krakowa do granicy państwa i od Podgórza do Niepołomic), tudzież na naprawę uszkodzonych objektów i lewego wału Dunajca w perymetrze regulacyi Kisieliny 40% zasiłek w kwocie 44.400 K. z dotacyj dyspozycyjnych rubr. IX, odnosząc się równocześnie do c. k. Prezydyum Namiestnictwa o udzielenie na ten cel 60% zasiłku z państwowego funduszu zapomogowego; — wreszcie reskryptem z dnia 14. sierpnia 1903 l. 76.031 przyrzekł 14 powiatom udzielić zasiłków z krajowej dotacyi drogowej na rekonstrukcyą subwencyonowanych z funduszu krajowego dróg powiatowych i gminnych I. klasy, a to w tym samym stosunku, w jakim budowa tych dróg była przez kraj subwencyonowaną.

Zebrawszy daty o rozmiarach klęski, przesłał Wydział krajowy odezwą z dnia 6. września 1903 l. 65.845 wykaz szkód c. k. Prezydyum Namiestnictwa, a wskazując na wzrastające obciążenie skarbu krajowego wydatkami na szkolnictwo, a od r. 1904 datkami konkurencyjnymi do kosztów budowy kanałów spławnych, regulacyi rzek i melioracyj, przedłożył prośbę o jak najrychlejsze wyjednanie ze skarbu państwa w drodze Cesarskiego rozporządzenia zasiłków odpowiadających rozmiarom klęsk i potrzebie wspomożenia zubożałej ludności wiejskiej.

Pomoc państwa według sprawozdań Wydziałów powiatowych okazuje się niezbędnie potrzebną:

1) na odbudowanie zburzonych, lub uszkodzonych wylewem domów;
2) na przywrócenie komunikacyi;
3) na uskutecznienie zasiewów ozimych i jarych;
4) na wyżywienie ludności i inwentarza żywego do zbiorów przyszłorocznych.

Odbudowanie domów, a w szczególności zawalonych pieców, oczyszczenie mieszkań z namułu i odprowadzenie wód stagnujących wśród osad jest sprawą najnaglejszą dla egzystencyi ludności i dla zapobieżenia chorobom epidemicznym. Za podstawę do rozdziału zapomóg na ten cel może posłużyć suma szkód wykazana na 832.104 K.

Potrzeby niezbędne na przywrócenie komunikacyj powiatowych i gminnych skonstatowane zostały przez techniczne organa krajowe w 14 powiatach autonomicznych w następujących cyfrach:

1) Biała	32.000 K.
2) Bochnia	22.000 „
3) Brzesko	30.400 „
4) Chrzanów	18.000 „
5) Dąbrowa	5.000 „
6) Kraków	50.000 „
7) Limanowa	48.900 „
8) Myślenice	46.000 „
9) Nowy Sącz	46.600 „
10) Nowy Targ	27.200 „
11) Tarnów	8.000 „
12) Wadowice	44.000 „
13) Wieliczka (Podgórze)	108.000 „
14) Żywiec	206.000 „
razem	692.100 K.

(Jak z tego zestawienia okazuje się, w powiatach podgórskich, gdzie inundacya i straty w plonach są mniejsze, szkody w komunikacyach wyrządzone przez rwiące potoki i rzeki górskie są największe).

Na uskutecznienie zasiewów ozimych i jarych żądają powiaty następujących kwot, bądźto jako bezzwrotnych zapomóg, bądź też bezprocentowych pożyczek ze skarbu państwa przez kraj poręczonych, zwrotnych w latach dziesięciu:

1) Bochnia	. . . . .	215.687 K.
2) Brzesko	. . . . .	292.821 „
3) Chrzanów	. . . .	98.000 „
4) Dąbrowa	. . . . .	64.248 „
5) Kraków	. . . . .	108.000 „
6) Myślenice	. . . .	34.516 „
7) Wieliczka (Podgórze)	. . .	600.000 „
8) Tarnów	. . . . .	61.816 „
9) Wadowice	. . . .	100.000 „
10) Żywiec	. . . . .	62.860 „
	razem .	1,637.948 K.

Dla wyżywienia ludności najodpowiedniejszą formą są roboty publiczne, przy których ludność zwłaszcza w powiatach nadwiślańskich poniżej Krakowa znajdzie obfite źródło zarobku. W niektórych jednak powiatach wschodnich nawiedzonych klęską gradobicia, tudzież w 9 powiatach nadwiślańskich, gdzie powódź doszczętnie zniszczyła całe gminy nadbrzeżne, muszą być udzielone także bezzwrotne zasiłki. Wreszcie dla poprawienia zamulonej paszy proszą wszystkie Wydziały powiatowe o dostarczenie soli dla bydła.

Przedstawiając c. k. Prezydyum Namiestnictwa powyższe postulaty powiatów, Wydział krajowy dołączył od siebie dalszą prośbę o wyjednanie u c. k. Ministerstwa kolejowego zniżenia taryf kolejowych dla przewozu zboża, kartofli i paszy, podobnie jak to już dla Szląska przyznano, oraz o przyspieszenie wydania Cesarskiego rozporządzenia, ażeby zasiewy ozime mogły być w porę dokonane.

Przystępując do wniosków, w jakiej wysokości ma być ludności dotkniętej klęskami udzieloną pomoc krajowa, Wydział krajowy znajduje się w trudnem położeniu, bo wydatniejsza pomoc nie znajduje pokrycia w budżecie krajowym i musiałaby pociągnąć za sobą albo podwyższenie i tak już wysokich dodatków krajowych do podatków, albo obciążenie kraju, którego ósma część budżetu służy na spłatę długów, znaczniejszą pożyczką.

Tem trudniejsze zaś jest to położenie Wydziału krajowego, ile że klęskami dotknięte zostało rolnictwo, z którego płynie główne źródło dochodów funduszu krajowego, tak, iż zachodzi uzasadniona obawa, że po tym roku klęsk zmniejszą się dochody funduszu krajowego.

Niepodobna zaś obciążać kraju rolniczego dalszymi dodatkami do podatków, ile że właśnie w ostatnich latach obciążenie własności ziemskiej długami hipotecznymi i ciężarami publicznymi przybrało zastraszające rozmiary. Dość bowiem wspomnieć, że podczas gdy w zachodnich częściach państwa, tak w krajach alpejskich, jak i na północ od Dunaju, w latach 1893 do 1899 wzrosło obciążenie własności ziemskiej o 18,6%, w tem o 4,1% u większej własności, a 20,8% u innych posiadłości, to w Galicyi wynosił w tym czasie wzrost obciążenia hipotecznego 51,4%, mianowicie 41,9% u większej (tabularnej) posiadłości, a 31,1% u posiadłości mniejszych *).

Jeżeli więc dotkniętym klęskami elementarnemi innym krajom koronnym, które posiadają rozwinięty przemysł i czerpią z tego źródła znaczne dochody, przychodzi skarb państwa z hojną pomocą, jeżeli Slązk nawiedzony w lipcu r. b. powodzią na obszarze stosunkowo małym, który odpowiada powierzchni dwóch powiatów galicyjskich, uzyskał ze skarbu państwa dla powodzian zaliczkę większą, aniżeli Galicya; to słusznie kraj nasz może oczekiwać wydatniejszej, aniżeli dla krajów przemysłowych, pomocy państwa.

Ażeby jednak mimo trudności finansowych kraju wedle możności przyjść w pomoc ludności ciężko dotkniętej klęskami, proponuje Wydział krajowy przyznanie ze skarbu krajowego dla tej ludności zapomogi 400.000 koron, w tej wysokości, jak po pamiętnej powodzi w r. 1884.

Z kredytu tego udzielałby Wydział krajowy zasiłków na wyżywienie ludności i przezimowanie inwentarza żywego, na zakupno nasion na zasiewy i na roboty publiczne w tych powiatach, gdzie pomoc państwa okaże się niedostateczną, a nadto bezpro-

*) Referat betreffend die Frage des Hypothekarentschuldung erstattet der landwirtschaftlichen Abtheilung des Industrie und Landwirthschaftsrathes von Josef Ritter v. Hattingberg tom III, pag. 70—71.

centowych pożyczek dla dzierżawców i właścicieli mniejszych folwarków lub większych gospodarstw włościańskich, którzy częstokroć znajdują się w jeszcze więcej opłakanem położeniu, aniżeli chałupnicy i małorolni gospodarze, mając znacznie większe wydatki a nie mogąc opuścić swego gospodarstwa za innym zarobkiem.

Z powyższej sumy 400.000 koron znajdzie pokrycie tylko częściowa kwota 100.000 koron w preliminowanych wedle dodatkowego sprawozdania Wydziału krajowego z dnia 31. sierpnia 1903 l. 77.108 do budżetu krajowego na rok 1903 dochodach z opłaty od piwa i tę kwotę wstawiono do rub. X. wydatków preliminarza krajowego na rok 1903 jako poz. 330 a) „na pomoc dla ludności dotkniętej klęską powodzi i gradobicia w r. 1903“, — celem uzyskania zaś dalszej kwoty 300.000 koron proponuje Wydział krajowy zaciągnąć pożyczkę 4% w gotówce zwrotną w latach dziesięciu począwszy od r. 1904, która to pożyczka miałaby być zaciągniętą w jednym z funduszów administrowanych przez Wydział krajowy.

Pierwszą ratę annuitetową na spłatę tej pożyczki, mianowicie 12.000 koron na procent a 30.000 koron na kapitał, razem 42.000 koron wstawił Wydział krajowy do rub. X. preliminarza funduszu krajowego na r. 1904.

Z uwagi, że powodzie wydarzają się coraz częściej w dorzeczu Wisły, Wydział krajowy uważa za swój obowiązek zdać Wysokiemu Sejmowi sprawę o stanie robót podjętych dla zabezpieczenia Powiśla od powodzi, o skutkach wykonanych już robót i o potrzebie ewentualnego ich uzupełnienia.

Roboty wodne mające na celu ochronę gruntów od zrywania, zaszutrowania, tudzież od wylewu i zabagnienia są trojakiego rodzaju, a to stosownie do spadu i ustroju wody płynącej, mianowicie:

1. w dolnym biegu, gdzie spad zazwyczaj jest mały i przez regulacyę nie da się uzyskać takie pogłębienie łożyska, ażeby wielka woda mogła być w brzegach odprowadzoną, regulacya i obwałowanie przy równoczesnem odwodnieniu nizin za pomocą rowów osuszających;

2. w środkowym biegu, gdzie spad jest znaczny i woda przez skoncentrowanie budowlami regulacyjnemi potrafi sobie wyrobić i pogłębić łożysko, tak, iż zwykłe wielkie wody mieszczą się w brzegach, a nadzwyczajne rzadko i przez krótki czas zalewają wąski pas gruntów, regulacya;

3. w górnym biegu, gdzie spad jest za wielki i dzikie potoki przez erozyą tworzą głębokie parowy, korekcya przy równoczesnem zabezpieczeniu dna za pomocą progów przed pogłębianiem, budowa zapor górskich i zalesienia.

Roboty regulacyjne pierwszej kategoryi, gdzie chodzi o usprawnienie rzek, przeprowadza c. k. Namiestnictwo wyłącznie kosztem skarbu państwa, roboty zaś regulacyjne pierwszej i drugiej kategoryi przeważnie c. k. Namiestnictwo, Wydział krajowy zaś tylko regulacyą Biały i górnego Dniestru ze Strwiążem, oraz regulacye mniejszych rzek, wreszcie roboty trzeciej kategoryi oddział leśno-techniczny c. k. Ministerstwa rolnictwa (sekcya samborska) pod zarządem finansowym Wydziału krajowego, a pod wspólnym nadzorem Ministerstwa rolnictwa i Wydziału krajowego.

Natomiast najdonioślejsze dla kultury krajowej obwałowania rzek nizinnych i odwodnienia nizin przeprowadza wyłącznie Wydział krajowy przy pomocy państwowego funduszu melioracyjnego.

Racyonalna regulacya rzek obejmować powinna wszystkie trzy kategorye robót, t. j. regulacyę na całej przestrzeni, obwałowanie dolnego biegu i zabudowanie potoków górskich wraz z zalesieniem źródłowisk. Taka systematyczna regulacya przeprowadza się dotychczas tylko na 2 rzekach: Białe i Dniestrze, a dla zapewnienia takiej regulacyi także na rzekach stanowiących wspólną sieć wodną z kanałami spławnymi przedkłada Wydział krajowy Wys. Sejmowi w osobnem sprawozdaniu nowelę do galic. ustawy regulacyjnej.

Dla zabezpieczenia od powodzi i odwodnienia Powiśla wykonano już, lub przeprowadza się cały szereg robót wyszczególnionych w sprawozdaniu z dnia 17. grudnia 1901 l. 86.769 o budowlach wodnych i melioracych (alegat 41 do spraw. sejmowych z r. 1901—2 pag. 32 i 33); a mianowicie obwałowanie Wisły od Zawichosta do ujścia Nowego Brnia wraz z obwałowaniem Sanu i Wisłoki, tudzież regulacyą i obwałowaniem nizinnych dopływów, zostanie ukończone w ciągu lat kilku; w roku bieżącym rozpoczęto

obwałowanie Wisły od Dunajca do Nowego Brnia w powiecie dąbrowskim; obwałowanie Dunajca wykonano z funduszu regulacyi Biały po brzegu prawym, a z funduszu regulacyjnego Kisieliny częściowo po brzegu lewym; w myśl sankcyonowanych w roku bieżącym ustaw (z dnia 21. maja względnie z dnia 29. maja r. b.) rozpoczęte zostanie z wiosną roku przyszłego obwałowanie Wisły od Niepołomic do Raby i od Raby do Woli rogowskiej wraz z obustronnem obwałowaniem Raby; wreszcie od kilku lat znajduje się w stadyum wykonania obwałowanie prawego brzegu Wisły od mostu kolejowego w Podgórzu do Niepołomic i obwałowanie lewego brzegu Wisły w powiecie krakowskim od ujścia Białuchy do granicy państwa.

Pozostaje zatem dotychczas nieochroniona przestrzeń prawego brzegu Wisły od Podgórza do granicy Szląska i lewego brzegu Wisły od ujścia Białuchy do ujścia Przemszy.

Dla zaprojektowania obwałowania Wisły powyżej Krakowa, wraz z obwałowaniem licznych dopływów zarządził Wydział krajowy studya przygotowawcze w myśl uchwały Wys. Sejmu z dnia 11. lipca 1902 i zamierza przedłożyć Wys. Sejmowi wniosek na przeprowadzenie tego obwałowania w drodze osobnej ustawy krajowej na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej, a dla obwałowania stosunkowo nieznacznej przestrzeni lewego brzegu Wisły poniżej Krakowa do ujścia Białuchy przedłoży Wydział krajowy jeszcze na tej sesyi na podstawie przeprowadzonych już zdjęć projekt ustawy zapewniającej wykonanie robót przy pomocy kraju i państwowego funduszu melioracyjnego, tak iż obwałowanie całej przestrzeni Wisły od ujścia Przemszy do Zawichostu, o ile chodzi o interesy kultury krajowej, w najbliższym czasie zostanie ustawami zapewnione.

Ponieważ zaś po obu brzegach Wisły znajduje się przestrzeń od klasztoru Zwierzynieckiego do mostu kolei państwowej w Krakowie na brzegu lewym, a od Dębnik do mostu kolejowego w Podgórzu na brzegu prawym, do której postanowienia państwowej ustawy melioracyjnej nie mogą być zastosowane i gdzie też z powodu zabudowania obu brzegów domami wykonanie wałów ziemnych jest niemożliwe, przedłożył Wydział
[…]g. 2. krajowy załączoną ./· odezwą z d. 18. sierpnia 1903. l. 70.540 za pośrednictwem c. k. Prezydyum Namiestnictwa wniosek, ażeby c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych, które już zadecydowało regulacyę dolnego biegu Rudawy dla ochrony Krakowa od zalewu na rachunek dotacyi wodnej, zarządziło budowę murów ochronnych od klasztoru Zwierzynieckiego do mostu kolei państwowej w Krakowie, c. k. Ministerstwo handlu zaś objęło projektem budowy kanału i portu, urządzenie takich samych murów bulwarowych i ochronnych po brzegu prawym od Dębnik do mostu kolejowego w Podgórzu, które to budowle służyć będą także dla ochrony kanału.

Co się tyczy skuteczności wykonanych dotychczas przez Wydział krajowy obwałowań i robót melioracyjnych na Powiślu należy zaznaczyć na podstawie kilkunastoletnich obserwacyj, że przeprowadzone obwałowania dopływów Wisły, których niweletę obliczono wedle formuł najchlubniej znanego w technicznym świecie naukowym c. k. radcy dworu Romualda Iszkowskiego, okazały się zupełnie dostatecznemi. Odnosi się to w szczególności do obwałowania Sanu w powiecie Tarnobrzeskim, obwałowania Wisłoki i Dunajca, tudzież do regulacyi i obwałowania Łęgu, Trześniówki, Krzemienicy, Nowego Brnia i Kisieliny.

Natomiast tak wykonane jak i dotychczas zaprojektowane obwałowania samej Wisły, co do którego techniczne projekty kraj. biura melioracyjnego natrafiały na trudności ze strony departamentu technicznego c. k. Namiestnictwa, są niedostateczne, bo za niskie, jak się to okazało w czasie tegorocznej powodzi lipcowej między Krakowem a Niepołomicami, gdzie już po obu brzegach wały zbudowano.

I tak już przy pierwszym projekcie obwałowania Wisły w powiecie Tarnobrzeskim sprzeciwił się departament techniczny c. k. Namiestnictwa w orzeczeniu z d. 18. września 1888 przyjęciu za podstawę wysokości wałów stanu wielkiej wody z r. 1813, który przez kraj. biuro melioracyjne był proponowany, twierdząc, że taka woda prawdopodobnie się nie powtórzy i że wydatek na takie wały jest nieproduktywny oraz stawiając następującą zasadę:

„Der Einwand, dass je höher die Deiche, desto sicherer der Schutz, ist ohne Bedeutung, da es bekanntlich nicht die Aufgabe der Technik ist, einen reinen Nützlichkeitsbau so stark und fest zu machen, dass er hält, sondern ihn so zu construiren und

zu dimensioniren, dass er bei minimalem Kostenaufwand den relativ grössten Nutzen bietet".

W reskrypcie z d. 19. czerwca 1889, l. 8.760 nie zgodziło się wprawdzie c. k. Ministerstwo rolnictwa na tę zasadę, a nawet reskryptem z dnia 14. września 1894, l. 8.967 zatwierdziło to Ministerstwo obliczoną przez kraj. biuro melioracyjne ilość wielkiej wody odpowiadającą stanowi z r. 1813 dla przestrzeni między ujściem Dunajca a Zawichostem; ponieważ jednak projektowana przez biuro melioracyjne niweleta wymagała większego nakładu pieniężnego, w każdym specyalnym wypadku zatwierdzało Ministerstwo niweletę wałów niższą, jakkolwiek różnica w kosztach nie była bardzo wielka. I tak n. p. przy obwałowaniu Wisły między Dunajcem a Nowym Brniem w powiecie Dąbrowskim, gdzie ma być ochroniony od zalewu obszar 26.827 morgów, różnica kosztów niwelety wyższej (3,000.000 K.) a niższej (2,200.000 K.), wedle której wał ma być zbudowany, wynosi 800.000 K., podczas gdy jednorazowy wylew z powodu niskich wałów wyrządzić może szkody na $2^1/_2$ do 5 milionów koron.

Na granicznej przestrzeni Wisły od Niepołomic do Zawichostu mogą być, zdaniem Wydziału krajowego, nadal pozostawione wykonane już, lub zaprojektowane wały z niweletą niższą, które, jak się okazało podczas tegorocznej powodzi w powiatach Mieleckim i Tarnobrzeskim, nie zostały nigdzie przez wielką wodę przeniesione, jednakże tylko na tak długo, dopóki Rząd rosyjski nie przystąpi do rekonstrukcyi i podwyższenia wałów po lewym brzegu w Królestwie Polskiem.

Natomiast okazuje się nagląca potrzeba bezzwłocznego podwyższenia obustronnych wałów poniżej Krakowa do Niepołomic, gdyż zaprojektowana przez krakowską ekspozyturę kraj. biura melioracyjnego a przez c. k. Ministerstwo rolnictwa za odpowiednią uznana niweleta jest za niską; lewy wał bowiem w powiecie krakowskim został tylko przy energicznej pomocy c. k. Starostwa i wojska z wielkim trudem utrzymany, prawy zaś wał został przerwany w Płaszowie, wskutek czego została zatopioną większa część okręgu spółki wodnej Wielickiej (dla obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami) aż po wały wsteczne Podłężówki.

Uznając potrzebę podwyższenia tych wałów, o co tak interesowane spółki wodne w rozpaczliwych podaniach, jak i Wydziały powiatowe w Krakowie i Wieliczce gorąco upraszają, zarządził Wydział krajowy przeprowadzenie studyów uzupełniających i odniósł się odezwą z d. 28. lipca rb. l. 67.303 do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie u c. k. Ministerstwa rolnictwa decyzyi, czy stan obecny państwowego funduszu melioracyjnego pozwala na wstawienie wydatniejszych zasiłków do preliminarza na r. 1904 na te obwałowania, podobnie jak to miało miejsce przy preliminowaniu nadzwyczaj wysokich zasiłków dla Austryi górnej w latach 1901 i 1902, czy też zasiłki państwowe potrzebne na te nagłe roboty pokryte zostaną niezależnie od funduszu melioracyjnego, podobnie jak w Tyrolu i Karyntyi po powodzi w r. 1882.

Zarządzone przez Wydział krajowy pomiary uzupełniające ukończone zostały 2. września rb., obecnie zaś zajmuje się biuro melioracyjne sporządzeniem projektów w ołówku, tak ażeby w czasie trwania obecnej sesyi, kosztorysy mogły być wygotowane i projekty ustaw Wys. Sejmowi przedłożone.

Gdy ludność pociągnięta już do 30% kosztów tych obwałowań, a obecnie zniszczona powodzią nie mogłaby uiścić dalszego datku konkurencyjnego, a w danym wypadku gdzie chodzi o nieszkodliwe odprowadzenie wód górskich (a taki charakter posiada jeszcze Wisła pod Krakowem), znajduje zastosowanie ustęp 1. §. 6. państwowej ustawy melioracyjnej, Wydział krajowy postanowił przedłożyć Wys. Sejmowi wniosek na przyznanie 50% zasiłków na to podwyższenie wałów, zarówno jak i na obwałowanie stosunkowo krótkiej przestrzeni lewego brzegu Wisły między Krakowem a Białuchą, które to obwałowanie postawiło c. k. Namiestnictwo za warunek przy udzieleniu koncesyi na budowę lewego wału Wisły od ujścia Białuchy do granicy państwa (w reskrypcie z d. 5. lipca 1899 l. 21.202 wydanym do c. k. Starostwa w Krakowie).

Ze względu na nagłość tych robót, tudzież z uwagi, że wedle dotychczasowych doświadczeń jeden inżynier przebuduje w roku kwotę 100.000 K., preliminuje Wydział krajowy tytułem 50% zasiłków po 50.000 koron dla każdego z tych trzech przedsiębiorstw, razem 150.000 koron.

Ponieważ powyższy wydatek nie znajduje pokrycia w normalnym budżecie krajowym, przedkłada Wydział krajowy Wys. Sejmowi wniosek na zaciągnięcie w tym celu pożyczki 4% w gotówce zwrotnej w latach dziesięciu począwszy od r. 1904, w kwocie 150.000 koron, podobnie jak na zapomogi dla ludności dotkniętej tegorocznemi klęskami elementarnemi, a pierwszą ratę na umorzenie tej pożyczki (15.000 koron na kapitał a 6.000 koron na 4%, razem 21.000 koron) wstawił do rub. IX. preliminarza wydatków na r. 1904.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy uprasza:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o akcyi pomocniczej z powodu klęsk elementarnych w r. 1903.

II. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 400.000 K. na zasiłki i bezprocentowe pożyczki dla ludności dotkniętej klęskami elementarnemi w r. 1903, która to suma w miarę potrzeby i według uznania Wydziału krajowego użytą zostanie na wyżywienie ludności, zakupno nasion na zasiewy, lub na roboty publiczne dla dostarczenia zarobku.

III. Sejm przyznaje na r. 1904 50% zasiłek krajowy na obwałowanie lewego brzegu Wisły od stacyi kolejowej w Grzegórzkach do ujścia Białuchy, tudzież na podwyższenia wałów nadwiślańskich od ujścia Białuchy do granicy państwa i od Podgórza do Niepołomic w kwocie 150.000 K.

IV. Sejm upoważnia Wydział krajowy do zaciągnięcia pożyczki w gotówce najwyżej na 4% oprocentowanej, spłacalnej w latach dziesięciu począwszy od r. 1904 w kwocie 450.000 K.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:
Dr. Tadeusz Pilat w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Alegat 2. do sprawozdania Wydziału krajowego l. 80.461/1903.

Odpis odezwy

Wydziału kraj. we Lwowie z dnia 18. sierpnia 1903 l. 70.540 do c. k. Prezydyum Namiestnictwa we Lwowie.

Wskutek wykonanych robót regulacyjnych na Wiśle i dopływach na Szlązku wydarzają się coraz częściejsze wylewy tej rzeki w Galicyi, bo w ciągu ostatnich lat pięciu 1899—1903 dotknęła kraj trzykrotna powódź w r. 1899, 1902 i 1903.

Uzasadnioną też jest obawa, że po przeprowadzeniu regulacyi karpackich dopływów Wisły, których regulacya została już rozpoczętą (Soła), lub w r. 1904 zostanie podjętą, wezbrania tej rzeki będą coraz groźniejsze, tak iż zachodzi nagląca potrzeba ochrony od powodzi gęsto zaludnionego Powiśla, gdzie nie tylko mienie, ale i życie ludzkie jest zagrożone.

W uznaniu tej potrzeby postawił też Wydział krajowy po wejściu w życie państwowej ustawy melioracyjnej w r. 1884 w program robót wodnych w kraju na pierwszem miejscu obwałowania rzeki Wisły z dopływami a Sejm na posiedzeniu z dnia 13. lutego 1894 zamienił ten program w obowiązującą uchwałę.

Z powodu rozlicznych trudności zapewnione zostało dopiero w ciągu lat dwudziestu w drodze specyalnych ustaw krajowych obwałowanie Wisły między Krakowem a Zawichostem (Popowicami) a zdjęcia dla obwałowania Wisły między ujściem Przemszy a Krakowem w myśl uchwały sejmowej z dnia 11. lipca 1902 rozpoczęto w roku bieżącym tak, iż w najbliższym czasie obwałowanie i tej górnej przestrzeni zostanie zapewnione na podstawie ustawy z dnia 30. czerwca 1884 Dz. p. p. Nr. 116. o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych.

Między temi obydwoma przestrzeniami Wisły pozostaje jednak miasto Kraków i Półwsie zwierzynieckie na brzegu lewym, tudzież miasto Podgórze z osadami przedmiejskiemi Dębniki, Zakrzówek i Ludwinów po brzegu prawym, do których obwałowania Wydział krajowy nie może przystąpić z dwóch powodów: raz że w tych miejscowościach nie rozchodzi się o interesy kultury krajowej, wskutek czego państwowa ustawa melioracyjna nie może tu być zastosowaną, a powtóre, że oba brzegi Wisły od klasztoru Zwierzynieckiego do mostu kolei państwowej w Krakowie, względnie od Dębnik do tego mostu w Podgórzu tak gęsto i tak blisko Wisły domami murowanymi są zabudowane, iż z powodu braku miejsca pod wały, zarówno jak i braku materyału do nasypu wykonanie wałów ziemnych jest tu wprost niemożliwem.

Jeżeli jednak ochrania się od powodzi całą dolinę Wisły poniżej i powyżej Krakowa w interesie ludności wiejskiej, nie można zupełnie zostawić bez opieki wymienione miasta i osady, gdzie szkody powodziowe są stosunkowo daleko większe, bo idą w miliony.

Jak z przedłożonego c. k. Prezydyum Namiestnictwa sprawozdania Magistratu krakowskiego z dnia 25. lipca 1903 l. 540 pr. okazuje się, zatopiła Wisła w lipcu r. b. 7 realności i 5 zakładów miejskich, 534 domów prywatnych, 5 zakładów fabrycznych i 40 większych zakładów handlowych i przemysłowych, wyrządzając miastu i stronom prywatnym szkodę obliczoną na 3,850.000 koron w samym Krakowie.

Jakkolwiek mniejsze, ale zawsze dotkliwe są tegoroczne szkody powodziowe w mieście Podgórzu i w Dębnikach, które wedle załączonych ⁒/. sprawozdań wynoszą 177.414 K. (158 domów i 10 fabryk w Podgórzu), względnie 254.480 K. (169 domów w Dębnikach).

Wedle nadesłanych przez Wydział powiatowy krakowski i wielicki wykazów szkód powodziowych nawiedzone także zostały w lipcu r. b. na wymienionej przestrzeni po lewym brzegu Wisły osady przedmiejskie Zwierzyniec, Półwsie zwierzynieckie, Czarna wieś i Łobzów, — po prawym zaś brzegu Zakrzówek i Ludwinów.

Skonstatowane w tych miejscowościach szkody wynoszą: w Zwierzyńcu (93 domów zatopionych, z tego 40 częściowo zburzonych) 55.413 K.; w Półwsiu zwierzynieckiem (166 domów zatopionych, z tego 50 częściowo zburzonych) 144.460 K; w Czarnej wsi (70 domów, z tego 25 częściowo zburzonych) 60.625 K.; w Łobzowie 3.016 K.; w Zakrzówku (81 domów zatopionych) 71.013 K.; wreszcie w Ludwinowie (35 domów zatopionych) 21.000 K.

Jednorazowy zatem wylew Wisły na tej stosunkowo krótkiej przestrzeni $3^3/_4$ km. na brzegu lewym, a $4^1/_2$ km. na brzegu prawym wyrządził szkody na 4,637.421 K., a co gorsza wywołując spiętrzenie w kanałach miejskich, zanieczyścił zawartością tych kanałów wszystkie zatopione domy w Krakowie i Podgórzu, co przez szereg lat wpływać będzie niekorzystnie na stosunki sanitarne ludności. Popierając tedy prośbę miasta Krakowa, tudzież miasta Podgórza i gminy Dębniki o udzielenie jak najwydatniejszych zasiłków z państwowego funduszu zapomogowego, upraszamy c. k. Prezydyum Namiestnictwa o przedłożenie wniosku c. k. Rządowi centralnemu na jak najrychlejsze zabezpieczenie od powodzi lewego brzegu Wisły od klasztoru Zwierzynieckiego do mostu kolei państwowej w Krakowie, prawego brzegu zaś od Dębnik do tego samego mostu w Podgórzu za pomocą murów bulwarowych i ochronnych przy równoczesnem podwyższeniu brzegów wzdłuż tych murów, które to brzegi służyćby mogły jako chodniki dla pieszych wzdłuż Wisły.

Miasto Kraków po tak ciężkiej klęsce powinno liczyć tem więcej na pomoc państwa, ile że dotychczas mimo upływu lat 55 od przyłączenia Wielkiego Księstwa Krakowskiego do Galicyi państwo bardzo mało dla jego podniesienia ekonomicznego zdziałało, a zbyt ciasno zakreślony wał fortyfikacyjny nie tylko utrudnia rozszerzenie się miasta, lecz wskutek przymusu wystawiania rewersów demolacyjnych naraża mieszkańców budujących domy poza tym wałem na utratę własności.

Jeżeli państwo dla wygody mieszkańców stolicy państwa buduje ogromnym nakładem koleje miejskie, rozszerza urządzenia portowe w Tryeście, udziela 16 milionowego zasiłku dla Pragi i z uszczupleniem dotacyi na kanał Wiedeń-Kraków przeznacza 14,400.000 K. dla uspławnienia Wełtawy w tem mieście (Du hiffung von Prag), to tem większy jest obowiązek państwa postarać się o wykonanie bud li ochronnych w Krakowie, gdzie chodzi o najprymitywniejszą obronę życia ludzkiego i mienia.

W sprawie zabezpieczenia lewego brzegu Wisły w Krakowie od powodzi wydało wprawdzie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrzych reskryptem z dnia 14. lutego 1893 l. 48.438/902 polecenie przeprowadzenia na koszt państwa regulacyi i obwałowania dolnego biegu potoku Rudawy, której łożysko ma być przełożone w kierunku istniejącej młynówki do klasztoru Zwierzynieckiego, lecz zarządzenie to ochrania tylko od wylewu Rudawy, a nie powstrzyma powodzi Wisły, która mimo tej regulacyi zatapiać będzie Kraków i osady przedmiejskie po lewy wał Rudawy w dotychczasowych rozmiarach.

Wydział krajowy uprasza tedy c. k. Prezydum Namiestnictwa o przedłożenie wniosku c. k. Ministerstwu spraw wewnętrzych, ażeby prócz regulacyi Rudawy zarządziło budowę murów bulwarowych i ochronnych od klasztoru Zwierzynieckiego (projektowanego ujścia przełożonej Rudawy) do mostu kolei państwowej.

Co się tyczy ochrony lewego brzegu Wisły od Dębnik do mostu kolei państwowej w Podgórzu na długości około $4^1/_2$ km. wraz z obwałowaniem wstecznem potoku Wilgi, to sprawa ta pozostaje w ścisłej łączności z budową kanału spławnego z Krakowa do Wiednia, którego część od Krakowa ku Dziedzicom wedle zatwierdzonego przez c. k. Ministerstwo handlu programu budowy ma być w r. 1904 rozpoczętą.

Wedle udzielonego bowiem w krótkiej drodze Wydziałowi krajowemu projektu trasy, kanał ten ma prowadzić od portu w Dębnikach przez Podgórze do mostu kolei państwowej samym brzegiem Wisły między obu mostami drogowym i kolejowym w Pod-

górzu, tak iż cały kanał wraz z portem znajduje się na tej przestrzeni w inundacyi Wisły.

Jest więc całkiem jasnem, że dla ochrony kosztownych urządzeń portowych, zarówno jak i kanału, tudzież dla utrzymania ruchu na kanale jest niezbędnem wybudowanie muru bulwarowego i ochronnego na prawym brzegu Wisły od Dębnik do mostu kolejowego w Podgórzu, wraz z obwałowaniem wstecznem potoku Wilgi, które to budowle zabezpieczą równocześnie od powodzi miasto Podgórze, tudzież osady Ludwinów, Zakrzówek i Dębniki.

Wydział krajowy uprasza więc c. k. Prezydyum Namiestnictwa o przedłożenie wniosku c. k. Ministerstwu handlu, ażeby w porozumieniu z c. k. Ministerstwem spraw wewnętrznych zarządziło opracowanie projektu murów ochronnych na prawym brzegu Wisły od Dębnik do mostu kolei państwowej w Podgórzu równocześnie z projektem budowy kanału i przystąpiło do wykonania tych budowli w r. 1904 na koszt funduszu kanałowego.

Zwracamy przytem uwagę c. k. Prezydyum Namiestnictwa, że jakkolwiek wedle zatwierdzonego programu budowy kanału Wiedeń-Kraków roboty mają być równocześnie rozpoczęte od Wiednia i od Krakowa, dotychczas nie udzielono Wydziałowi krajowemu w myśl §. 10. ustawy z dnia 11. czerwca 1901 Dz. p. p. Nr. 66 ani projektu definitywnej trasy, ani projektu technicznych urządzeń, podczas gdy dla przestrzeni Wiedeń-Przerów już w połowie lipca r. b. rozpoczęto rewizyę trasy.

Ażeby więc w myśl programu budowa kanału od Krakowa mogła być w r. 1904 rozpoczętą, upraszamy c. k. Prezydum Namiestnictwa o wyjednanie u c. k. Ministerstwa handlu utworzenia ekspozytury c. k. Dyrekcyi dla budowy dróg wodnych w Krakowie już w roku bieżącym, podobnie jak dla Czech w Pradze, oraz poruczenia tej ekspozyturze opracowania szczegółowego projektu kanału i portu między Dębnikami, a mostem kolei państwowej w Podgórzu, wraz z murami bulwarowymi i ochronnymi na prawym brzegu Wisły i obwałowaniem wstecznem potoku Wilgi.

D. j. w.

Alegat 1. do sprawozdania Wydziału krajowego l. 80.461/1903.

Zestawienie szkód

wyrządzonych przez powódź lipcową w r. 1903.

(na podstawie sprawozdań Wydziałów powiatowych)

Liczba porząd.	Nazwa powiatu	Ilość dotkniętych klęską powodzi: gmin	Ilość dotkniętych klęską powodzi: obsz. dwor.	Liczba dotkniętych powodzią: rodzin	Liczba dotkniętych powodzią: członk. rodzin	Obszar zalanych gruntów włośc. i dworskich w morgach	Szkody wyrządzone w budynkach i zakładach wodnych: ilość	Szkody wyrządzone w budynkach i zakładach wodnych: wartość K.	w zabranych gruntach: morg	w zabranych gruntach: wart. K.	w zasypanych żwirem gruntach: morg.	w zasypanych żwirem gruntach: wart. K.	w zniszczonych lub uszkodzonych budowlach wodnych K.	w uszkodzonych komun. powiatowych i gminnych K.	w plonach K.	Ogółem K.	Uwaga
1	Biała	33	—	—	6.586	4.606	zalane 720 zniszcz. 146	—	145	—	—	—	120.800	62.000	761.699	944.499	
2	Bochnia	44	—	2.906	14.871	12.487	444	23.770	124 1/2	108.760	7 3/4	7.200	43.000	22.180	1,260.130	1,465.040	
3	Brzesko	68	36	—	14.796	25.113	alan. 1.817 zburz. 35	—	—	—	—	—	—	160.680	2,532.050	2,692.730	
4	Chrzanów	34	—	2.481	11.278	5.545	746	54.460	2	—	20	15.370	4.600	36.985	574.580	685.995	1 dom i 1 stodoła w Jankowicach zupełnie zniesione.
5	Dąbrowa	41	—	—	9.169	6.516	400	20.345	—	—	4	2.800	72.640	52.000	379.784	527.569	
6	Kraków powiat	39	28	3.074	15.668	9.944	1.320	320.000	—	—	—	—	20.110	46[illegible]73	938.887	1,325.370	
7	Limanowa	—	—	—	—	—	—	—	52	15.000	—	—	6.000	48.834	760.000	829.834	
8	Myślenice	48	15	—	3.413	2.459	—	—	—	—	—	—	74.634	50.000	225.436	350.070	
9	Nowy-Targ	49	—	—	19.776	759	—	—	—	—	—	—	—	55.700	146.500	202.200	
10	Nowy-Sącz	67	29	—	41.000	7.661	120	17.280	[1]) 344	—	[2]) 427	(1+2) 160.800	9.880	14.423	317.994	640.377	
11 a)	Podgórze miasto	—	—	608	—	—	bud. fabr. i sklepy 168	164.834	—	—	—	—	—	[illegible]	12.580	177.414	
11 b)	Podgórze powiat	55	52	2.516	—	10.871	427	86.381	—	—	—	—	—	57.760	1,061.656	1,205.798	
12	Rudki	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	477.000	477.000	
13	Tarnów	62	28	3.089	—	6.837	—	39.197	—	—	431	75.246	10.636	15.000	658.777	798.856	
14	Wadowice	86	23	—	8.000	11.256	Stawy 885	45.680 60.123	110	66.000	306	134.800	100.000	44.000	1,054.103	1,504.706	Zburzone piece i podłogi, zniszczone piwnice i studnie 50 domów zupełnie zniszczonych, 10 stodół zabranych.
15	Wieliczka	109	97	4.132	—	16.243	469	32.318	—	—	—	—	—	126.782	1,245.465	1,404.565	
16	Żywiec	62	—	—	4.261	4.513	38	13.396	209	—	1.367	367.525	—	221.471	213.655	816.047	
17	Kraków miasto	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,850.000	
	Ogółem	824	308	18.806	148818	124.810	7.735	877.784	986	189.760	2.562	763.741	462.300	1,134.188	12,620.296	19,898.069	